

دانشگاه علامه طباطبائی

انتقال تجربیات در استفاده از هوش مصنوعی در خدمات کتابخانه‌ای

مهدی علیپور حافظی

دانشیار دانشگاه علامه طباطبائی

چرا هوش مصنوعی برای کتابخانه‌های دانشگاهی حیاتی است؟

تحول دیجیتال

آینده کتابخانه‌های دانشگاهی در گرو پذیرش فناوری‌های نوین است

کاربردهای متنوع

سیستم‌های خبره، چت‌بات‌ها، مدیریت هوشمند مخزن و امنیت هوشمند

تسهیل خدمات

هوش مصنوعی خدمات کتابخانه‌ای را بهینه‌سازی و تسهیل می‌کند

چالش‌ها و فرصت‌های هوش مصنوعی در پژوهش‌های کتابخانه‌ای

فرصت‌های طلایی

- پیشینه پژوهی هوشمند
- خالصه‌سازی خودکار متون
- ترجمه فوری منابع
- تحلیل داده‌های پژوهشی

چالش‌های جدی

- خطر سرقت ادبی
- سوگیری در داده‌ها
- مسائل مالکیت معنوی
- ملاحظات اخلاقی

نکته مهم: موفقیت در استفاده از هوش

مصنوعی مستلزم تعادل هوشمندانه میان

معرفی اقدام پژوهی

تعریف: اقدام پژوهی یک روش سیستماتیک برای شناسایی، تحلیل و حل مسائل محیط کار است.

هدف: بهبود مستمر خدمات کتابخانه از طریق بازتاب، اقدام و ارزیابی.

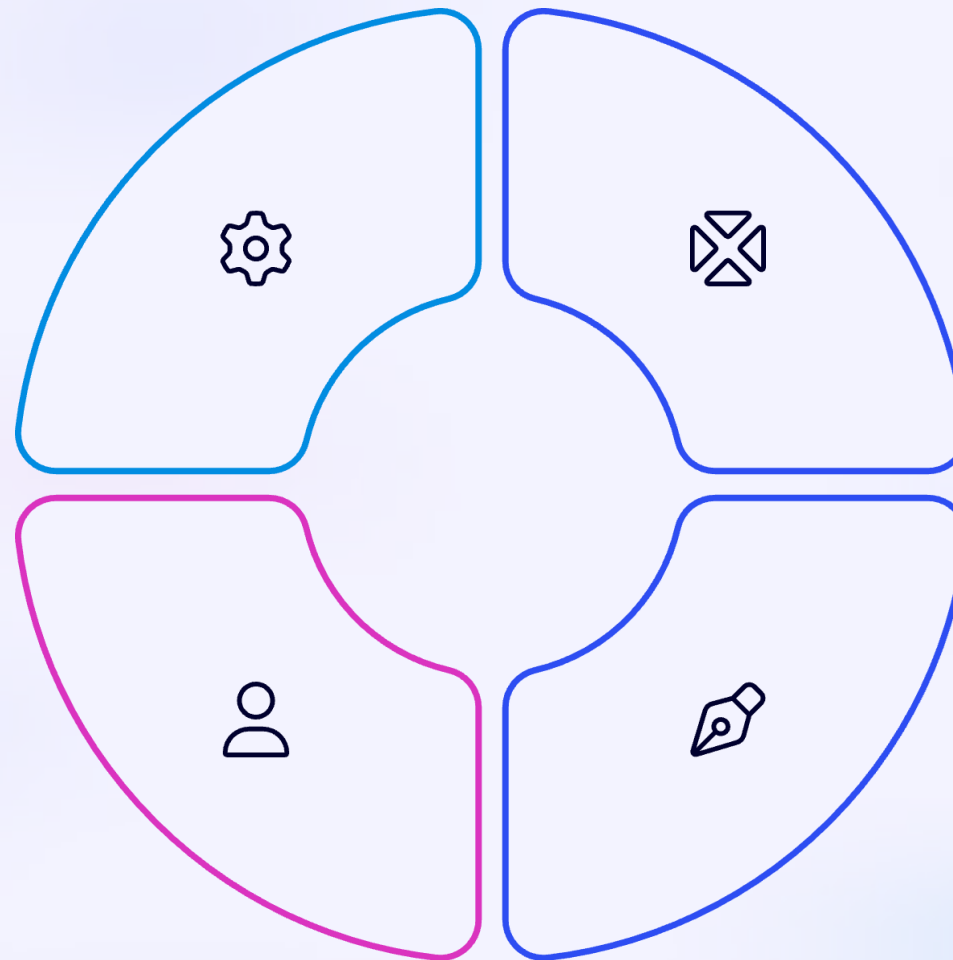
اقدام پژوهی چیست و چرا برای کتابداران مهم است؟

ترکیب پژوهش و عمل

پیوند میان تحقیق علمی و اجرای عملی در قالب پروژه‌های کوچک

بهبود مستمر خدمات

تمرکز بر ارتقای کیفیت خدمات و انتقال مؤثر تجربیات

حل مسائل واقعی

روشی کاربردی برای مواجهه با چالش‌های روزمره محیط کاری

رویکرد مشارکتی

درگیری فعال همه اعضای تیم در فرآیند پژوهش و تصمیم‌گیری

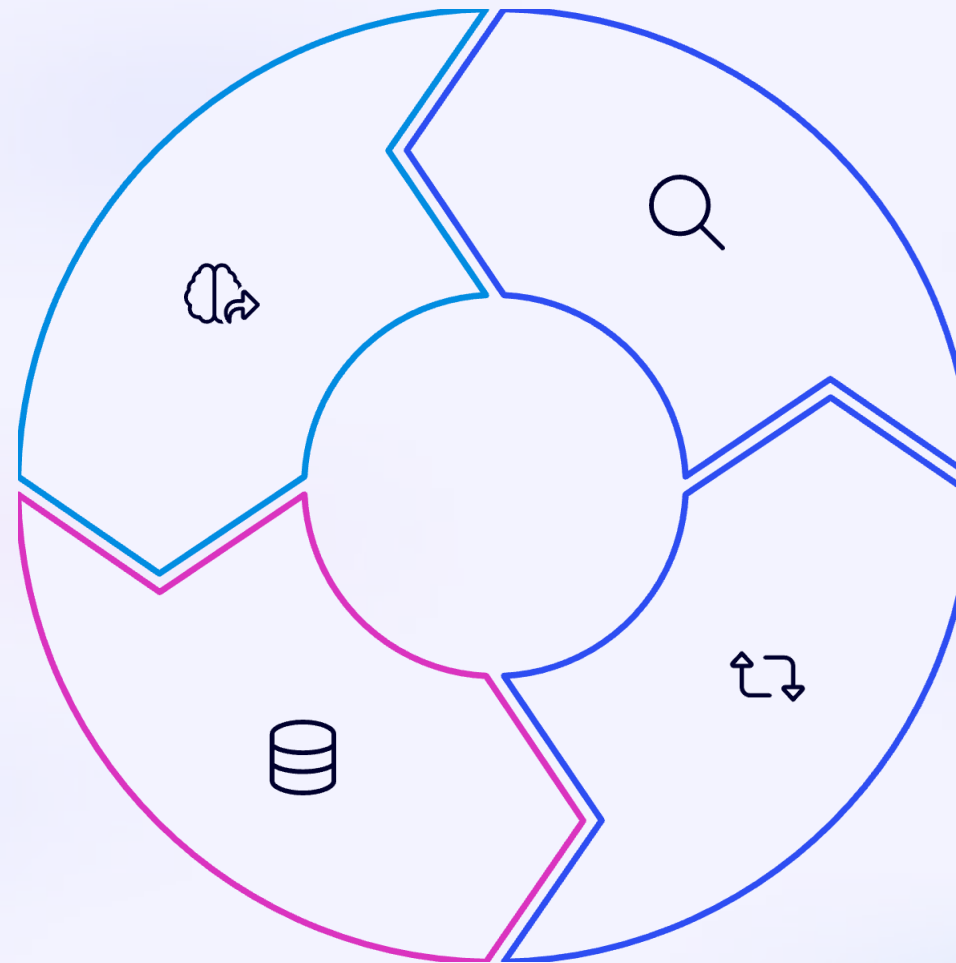
مراحل کلیدی پژوهش اقدام پژوهی در کتابخانه

شناسایی مسئله

تعیین چالش‌های عملی در خدمات
کتابخانه‌ای که نیازمند حل هستند

بازنگری و بهبود

اصلاح و تکمیل راهکارها بر اساس
یافته‌های حاصل از تجربه

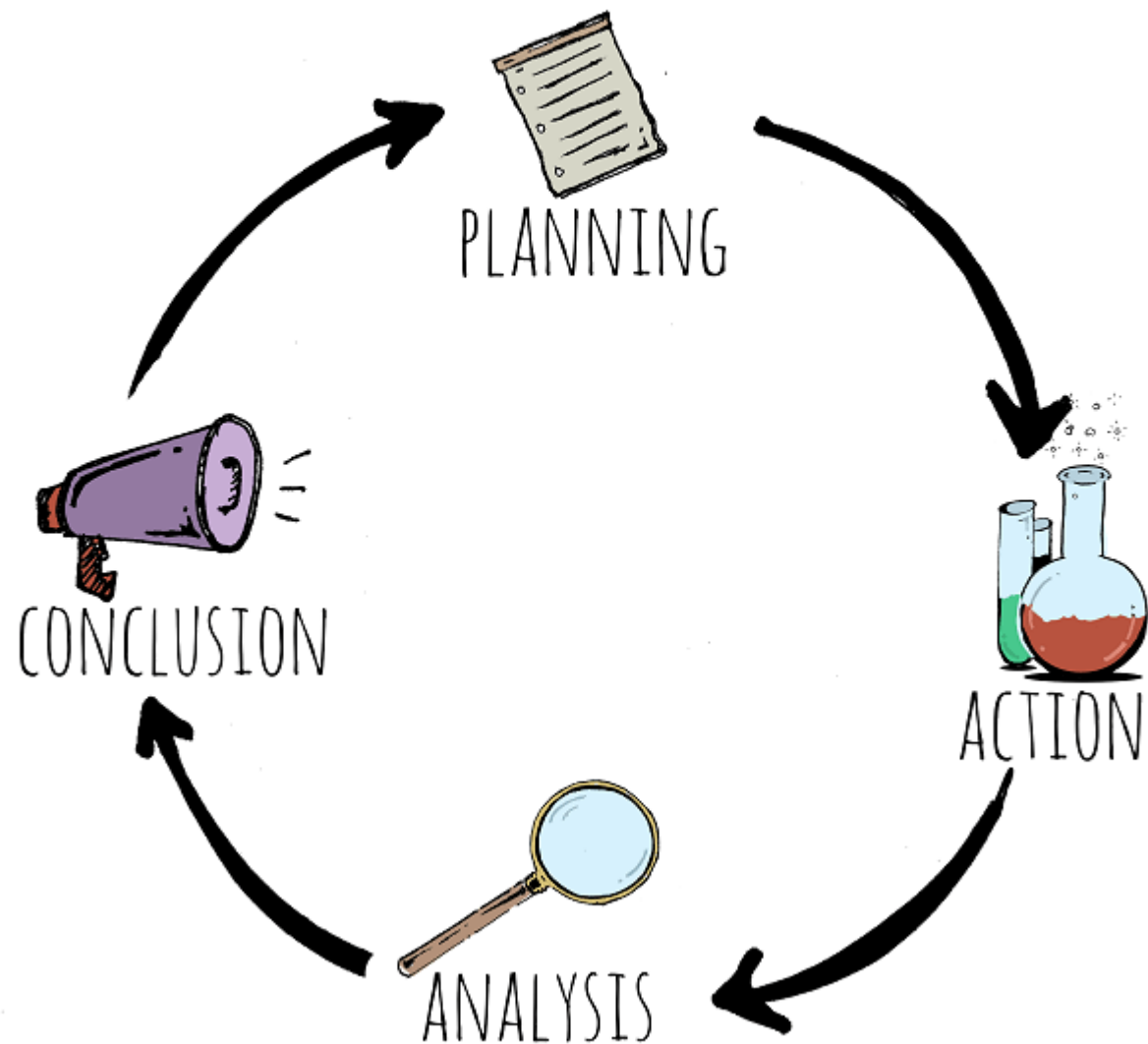
طراحی اقدام

ایجاد راهکارهای مبتنی بر هوش مصنوعی
مانند پیاده‌سازی چت‌بات هوشمند

جمع‌آوری داده

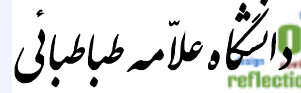
ثبت و تحلیل اطلاعات به صورت
مستمر در طول اجرای پروژه

ACTION RESEARCH CYCLE

مراحل اقدام پژوهی

- تشخیص مسئله
- توصیف وضع موجود و بیان مسئله
- گردآوری و شواهد اطلاعات
- تجزیه و تحلیل داده‌ها
- ارائه یا انتخاب راه حل جدید
- اجرای راه حل‌ها و کنترل و نظارت بر آنها
- گردآوری شواهد و اطلاعات
- ارزشیابی تاثیر اقدام جدید و تعیین اعتبار آن
- نتیجه گیری و ارائه پیشنهادات

دانشگاه علامه طباطبائی

تشخیص و شناسایی مسئله

ابزارها:

- نظرسنجی از مراجعان (پرسشنامه آنلاین یا کاغذی)
- مصاحبه با کاربران (مصاحبه ساختاریافته یا نیمه ساختاریافته)
- مشاهده رفتار مراجعان (ثبت رفتارها در فرم مشاهده)
- بررسی آمار و گزارشات کتابخانه (مانند آمار امانت، مراجعه، و غیره)
- طوفان فکری با همکاران (جلسات گروهی برای شناسایی مسائل)

تجزیه و تحلیل مسئله

ابزارها:

- تجزیه و تحلیل آمار (نمودارها، جداول آماری)
- تجزیه و SWOT (قوت‌ها، ضعف‌ها، فرصت‌ها، تهدیدها)
- دسته‌بندی داده‌ها (کدگذاری داده‌های کیفی)
- نقشه ذهنی برای درک ابعاد مسئله
- چک‌لیست عوامل مؤثر (عوامل داخلی و خارجی)

طراحی راه حل

ابزارها:

- طوفان فکری برای ایده پردازی
- برنامه عملیاتی با جدول زمانی و مسئولیت ها
- ماتریس تصمیم گیری (ارزیابی گزینه ها بر اساس معیارهای هزینه، زمان، اثربخشی)
- بررسی پژوهش های مشابه (مرور پیشینه)

اجرای راه حل

ابزارها:

- چک لیست پیاده سازی (برای نظارت بر اجرا)
- تقویم اجرایی (زمان بندی اقدامات)
- تشکیل جلسات هماهنگی (با تیم کتابخانه)
- اطلاع رسانی به مراجعان (پوستر، ایمیل، شبکه های اجتماعی)

ارزیابی نتایج

ابزارها:

- مقایسه آمار قبل و بعد (آمار امانت، مراجعه، رضایت)
- پرسشنامه رضایت سنجی (برای سنجش نظرات مراجعان)
- مشاهده مجدد رفتارها (مقایسه با وضعیت قبلی)
- تجزیه و تحلیل کمی و کیفی داده‌ها
- جلسات انعکاس با تیم (بحث درباره موفقیت‌ها و چالش‌ها)

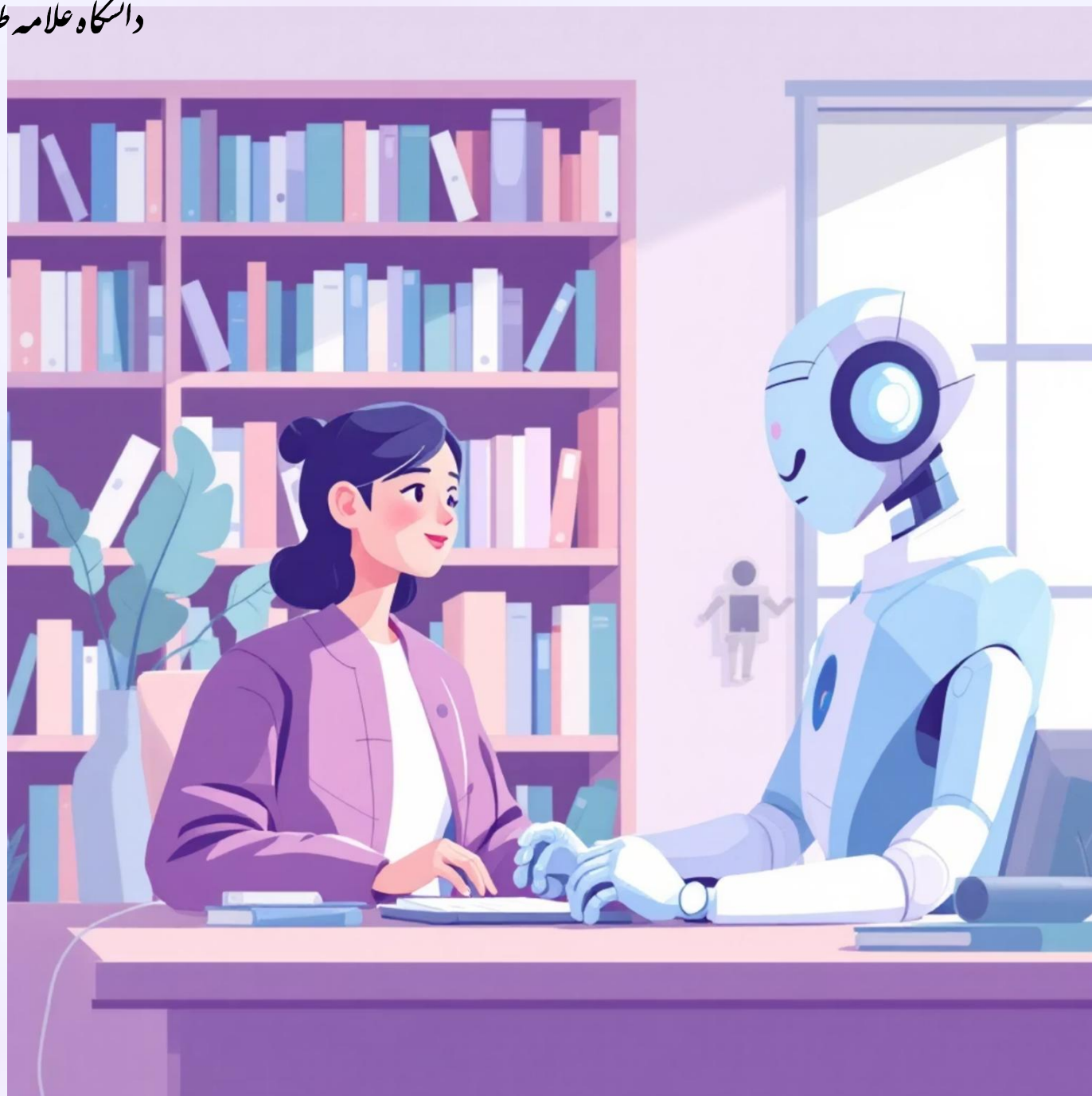

انعکاس و انتشار نتایج

ابزارها:

- تهیه گزارش اقدام پژوهی (قالب استاندارد)
- ارائه نتایج در جلسات داخلی یا کنفرانس ها
- انتشار مقاله یا پست در وبسایت کتابخانه
- ثبت تجربیات در آرشیو کتابخانه (برای استفاده آینده)

نمونه موفق: استفاده از چت بات هوشمند در کتابخانه دانشگاهی

۸۵٪

رضایت کاربران

افزایش چشمگیر در میزان رضایتمندی
و دسترسی آسان تر به منابع

۳۰٪

کاهش زمان پاسخ

کاهش قابل توجه در زمان
پاسخگویی به سوالات مراجعان

نکات کلیدی برای اجرای پروژه‌های اقدام پژوهی با هوش مصنوعی

انتخاب مسئله مناسب

تمرکز بر چالش‌های ملموس و قابل اندازه‌گیری که تأثیر مستقیم بر خدمات دارند

همکاری میان‌رشته‌ای

ایجاد تیم مشترک میان کتابداران، متخصصان فناوری اطلاعات و کاربران نهایی

مستندسازی دقیق

ثبت جزئیات تمام مراحل و نتایج برای تسهیل انتقال تجربیات به سایر کتابخانه‌ها

ملاحظات اخلاقی

توجه ویژه به حفظ حریم خصوصی کاربران و رعایت اصول اخلاقی در استفاده از داده‌ها

ابزارهای هوش مصنوعی مناسب برای کتابخانه‌ها

سیستم‌های توصیه‌گر

ارائه پیشنهادهای هوشمند منابع علمی بر اساس علائق و پژوهش‌های کاربران

خلاصه‌سازی و ترجمه

نرم‌افزارهای پیشرفته برای خلاصه کردن متون طولانی و ترجمه سریع محتوا

ربات‌های پاسخگو

سیستم‌های هوشمند پاسخگویی به سوالات مراجعان در ساعات مختلف شبانه‌روز

مدیریت هوشمند مخزن

ابزارهای پیشرفته برای سازماندهی، جستجو و دسترسی بهینه به منابع اطلاعاتی

طراحی تفکر در مواجهه با چالش‌های هوش مصنوعی

۰۱

همدلی با کاربران

درک عمیق نیازها و چالش‌های واقعی

کاربران کتابخانه
۰۳

۰۲

تعریف مسئله

شناسایی دقیق مشکلات قابل حل با

استفاده از هوش مصنوعی
۰۴

خلق ایده

تولید راهکارهای خلاقانه و نوآورانه برای

بهبود خدمات
۰۵

نمونه‌سازی

ساخت نسخه‌های آزمایشی برای تست و

بهبود ایده‌ها

آزمایش و بهبود

پیاده‌سازی و تکمیل راهکارها بر اساس بازخورد کاربران

جمع‌بندی و درخواست اقدام

راهکار عملی

پژوهش اقدام پژوهی مسیری مطمئن برای بهره‌برداری مؤثر از این فناوری‌هاست

فرصت بی‌نظیر

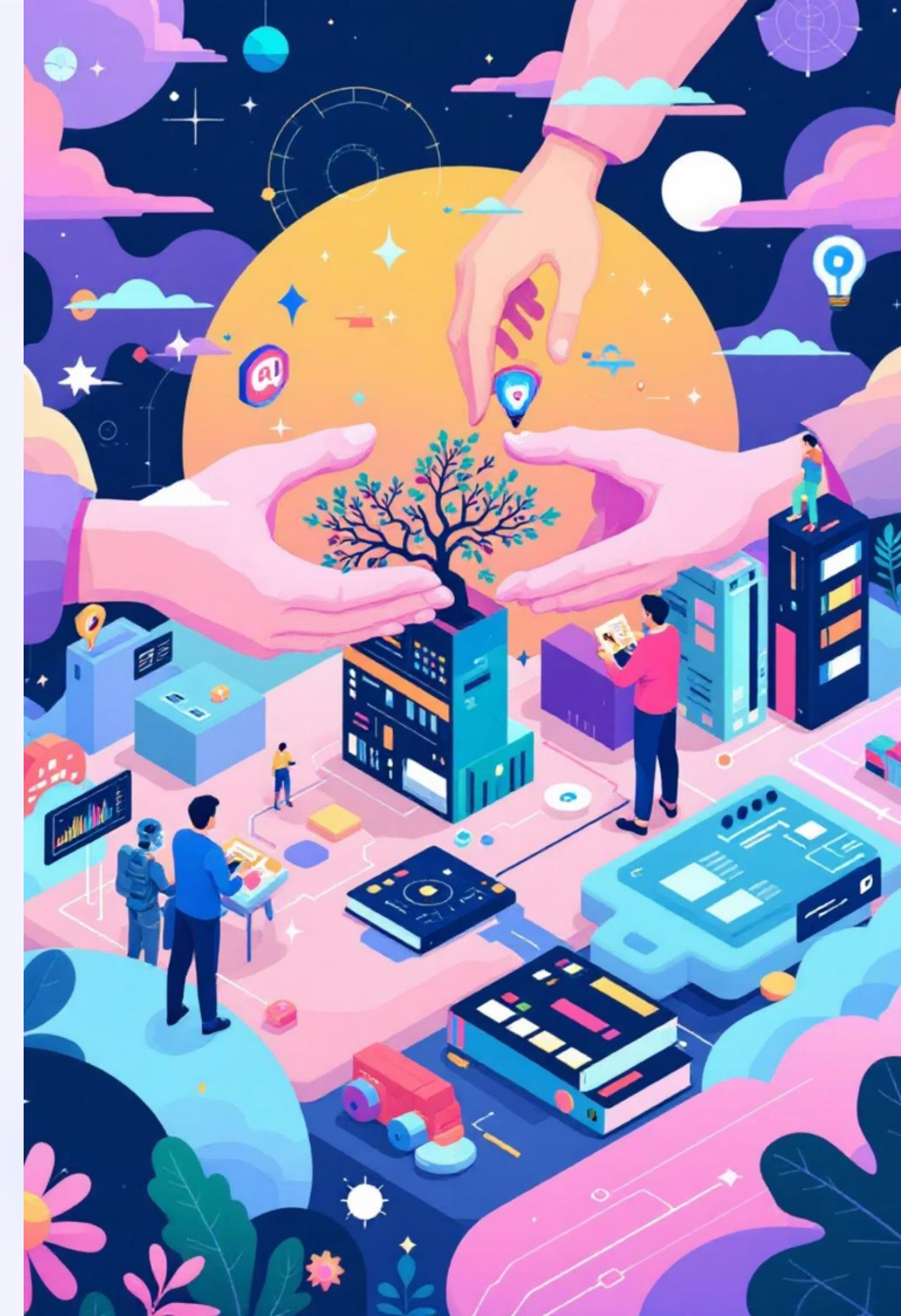
هوش مصنوعی امکان تحول بنیادین در خدمات کتابخانه‌ای را فراهم می‌کند

همکاری و اشتراک

دعوت به تشکیل شبکه همکاری برای به اشتراک گذاری تجربیات و یافته‌ها

با هم آینده را بسازیم

آماده برای شروع پروژه اقدام پژوهی خود هستید؟

سپاس از توجه شما

meh.hafezi@gmail.com